

*Спеціалізованій вченій раді К 70.895.02
у Хмельницькому університеті управління
та права імені Леоніда Юзькова
29013, м. Хмельницький,
вул. Героїв Майдану, 8*

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

АБРОСИМОВА Сергія Анатолійовича

**«АДАПТАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО
ДОГОВОРИ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС»,**

*подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі
спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право*

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Представлена Сергієм Анатолійовичем дисертація на тему «Адаптація цивільного законодавства України про договори купівлі-продажу до законодавства ЄС» є завершеним комплексним науковим дослідженням, в якому автором досягнуто нових науково обґрунтованих результатів, що в своїй сукупності є істотними для з'ясування правової природи договорів купівлі-продажу.

Актуальність обраної Сергієм Анатолійовичем теми дослідження пов'язана із тим, що євроінтеграційні процеси, які мають місце в Україні вже протягом майже 30 років, безумовно, є першочерговою причиною для реформування та оновлення вітчизняного цивільного законодавства. Процес рекодифікації цивільного законодавства, що запроваджений в 2020 році, головним спрямуванням має усунення окремих логічних недоліків та протиріч національного цивільного законодавства, в тому числі договірної, і узгодження окремих його аспектів із законодавством Європейського Союзу.

Слід зауважити, що оновлення національного законодавства та приведення його у відповідність до європейських стандартів є однією з

ключових вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27 червня 2014 р., значення якої для зближення України з ЄС, процесів демократизації та лібералізації усіх сфер приватно-правових відносин важко перебільшити. У зв'язку з цим на сьогодні система договірної права України перебуває на стадії докорінних змін.

Сучасні реформи спрямовані на вдосконалення механізму правового регулювання договірних відносин, зокрема, у сфері купівлі-продажу, підвищення якості законодавства, укорінення принципу верховенства права та правової визначеності як його визначального елементу, а також свободи договору. Саме усунення істотних та принципових недоліків механізму правового регулювання є безпосередньою метою реформування цивільного законодавства, що відбувається сьогодні.

Варто також відзначити, що правова визначеність важлива і тому, що всі учасники договірних відносин хочуть і повинні знати правила, за якими вони вступають в такі правовідносини, і які повинні бути зрозумілі, доступні, несуперечливі та відповідати сучасним реаліям (економічним, технічним, інформаційним).

З цього можна зробити висновок, що власне правова визначеність – є поштовхом і метою, стимулом і орієнтиром для рекодифікації та перегляду національної системи правового регулювання договорів купівлі-продажу.

Зважаючи на це, варто відзначити актуальність обраної автором теми дисертації, яка присвячена дослідженню правового регулювання та наукових підходів до розуміння договору купівлі-продажу в контексті наближення правопорядків України та ЄС.

За предметом дослідження обрана тема відповідає спеціальності 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Аналіз дисертаційного дослідження дає підставу стверджувати, що мета, яку поставив перед собою дисертант, була загалом досягнута.

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації; їх достовірності та новизни. Дисертація виконана відповідно до наукової теми кафедри цивільного права та процесу на 2013–2017 роки «Удосконалення механізму правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» та на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105, що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права на 2013–2016 роки «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» (державний реєстраційний номер 0108U008927) та на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 01178U000103).

Дисертаційна робота складається з двох розділів та шести підрозділів. В роботі наявні висновки до двох розділів та загальні висновки, а також додатки. Слід відзначити, що структурна побудова роботи, незважаючи на відсутність класичного підходу до структурної побудови дисертації в межах трьох розділів, є цілком вдалою та логічною, що, звісно, сприяло проведенню успішного наукового дослідження та охопленню дослідницькою увагою майже всього спектру проблемних моментів, що виникають в процесі науково-теоретичного та практичного дослідження договору купівлі-продажу в контексті наближення правопорядків України та ЄС.

Перший розділ дисертації присвячений дослідженню загальнотеоретичних засад адаптації цивільного законодавства України у сфері договорів купівлі-продажу до законодавства ЄС.

Автор послідовно аналізує правову природу адаптації цивільного законодавства України до законодавства ЄС та її вплив на регулювання договорів купівлі-продажу в національній правовій системі, визначає

поняття та види договорів купівлі-продажу, акцентує увагу на особливостях динаміки договірних відносин з купівлі-продаж, а також вказує правові засади визначення змісту договорів купівлі-продажу в контексті адаптації цивільного законодавства України до законодавства ЄС.

Варто відзначити досить вдалу конструкцію дослідження впливу законодавства ЄС на сучасний стан національного приватно-правового регулювання договорів купівлі-продажу. Справедливо зазначає автор, що такий вплив має бути виваженим, опосередкованим, враховувати правові традиції національного правопорядку. Варто відзначити, що, незважаючи на певну революційність окремих поглядів та гіпотез здобувача, вони є досить обґрунтованими та враховують сучасні проблеми правозастосування.

З теоретичної точки зору важливе значення має дослідження автора, проведене в межах підрозділу 1.2 щодо розмежування понять «купівля» та «продаж», де автор робить логічний висновок необхідність їх відмежування за метою укладення договору, природою консенсуальних та реальних обов'язків.

Переконливою видається позиція автора про необхідність посилення уваги до переддоговірної стадії купівлі-продажу, де контрагент має забезпечуватись не лише належним обсягом інформації про товар (причому важливо, що дисертант наголошує, що таке право повинно поширюватись не лише на споживачів за договорами роздрібною купівлі-продажу), але й акцентується увага на змісті оферти, яка повинна містити пряму вказівку на наміри продавця та визначеність самої пропозиції укласти договір купівлі-продажу (підрозділ 1.3).

Пояснюючи свою позиції щодо спрощення вимог щодо форми договору, автором зроблено обґрунтований висновок про те, що актуальності це питання набуває у зв'язку із поширенням практики укладення електронних правочинів та необхідності спрощення самої

процедури укладення договору у зв'язку із браком часу, недоцільністю використання письмової форми договорів для контрагентів, що мають багаторічну ефективну ділову практику (особливо у випадку, коли мова йде про міжнародних контрагентів за договором), в тому числі, враховуючи наявне на сьогодні застереження з боку національного законодавства щодо форми договорів купівлі-продажу відповідно до змісту Віденської Конвенції про договори міжнародної купівлі-продажу товарів.

Досить вагоме значення мають також висвітлені автором ознаки речей, що передаються як товар за договором купівлі-продажу, зважаючи на те, що за такими ознаками досить детально можна проаналізувати предмет договору як його визначальну складову за змістом.

У другому розділі дослідження зосереджено увагу на особливості захисту сторін за договором купівлі-продажу в контексті адаптації цивільного законодавства України до законодавства ЄС. Серед іншого, визначаючи особливі цивільно-правові засоби захисту прав та інтересів сторін за договором, автор пропонує досить цікаву конструкцію права продавця перепродати неоплачувані покупцем товари на аукціоні з зарахуванням отриманих доходів в рахунок сплати покупної ціни у випадку, якщо товар було виготовлено для покупця. Вказуючи на таку можливість, автор вкотре підтвердив свою тезу про те, що договори, де товар виготовлена на замовлення покупця, повинні вважатись договорами купівлі-продажу.

Важливе значення в межах проведеного дослідження також мають висновки дисертанта щодо цивільно-правового характеру договорів, якими опосередковуються публічні закупівлі, в частині визначення їх учасників, змісту, суб'єктів відповідальності. Автору вдалось вказати на комплексність таких договорів, охарактеризувати їх зміст з точки зору цивільних правовідносин, в тому числі захищаючи інтереси усіх учасників таких відносин спеціальними цивільно-правовими засобами.

Варто також підтримати викладені автором судження щодо необхідності напрацювання спеціальних механізмів запобігання порушенням прав споживачів через визначення їх чітких критеріїв та запровадження тісної судової та позасудової форм співпраці з ЄС у цій сфері на підставі Регламенту (ЄС) 2017/2394 Європейського Парламенту та Ради від 12 грудня 2017 р.

Висловлені автором думки, судження та пропозиції побудовані на аналізі достатньої кількості джерел (221) теоретичного (монографії, статті тощо) та практичного (законодавчі акти України та ЄС, окремі судові рішення) змісту. При цьому спостерігається вільне володіння дисертантом матеріалом, що становить дослідницьку базу, наявність та вміле застосування навичок системного, формально-логічного та інших методів наукового дослідження. Особливо варто відмітити продемонстровану спроможність автора критично оцінювати досвід України ЄС у сфері правового регулювання договорів купівлі-продажу та здатність до вироблення якісних та змістовних пропозицій щодо удосконалення цивільного законодавства України.

Кожний розділ роботи та дисертація у цілому закінчується висновками, зміст яких відповідає проведеному у розділі та дисертації дослідженню. Зроблені в роботі висновки є достатньою мірою новими та обґрунтованими, з більшістю з яких можливо погодитися.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Основні положення дисертаційного дослідження були викладені у п'яти публікаціях у фахових виданнях, з них чотири – у наукових фахових виданнях України, одна – у міжнародному науковому виданні, а також у п'яти тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Практична і теоретична значимість отриманих результатів дисертаційного дослідження. У цілому дисертантом дотримано високий науковий рівень проведення дослідження, що дозволило на підставі

великого за обсягом наукового апарату зробити необхідні для дисертаційної роботи висновки. Містить робота й низку пропозицій практичного спрямування стосовно удосконалення чинного законодавства, які у цілому можуть бути підтримані на шляху їх впровадження в нормотворчій діяльності. Варто відзначити також цікавий підхід автора до викладення пропозицій до чинного законодавства, не викладаючи змісту конкретних норм, що є цілком виправданим з точки зору процесів рекодифікації цивільного законодавства, що мають місце на сьогодні, але можуть зайняти вагоме місце серед пропозицій, що ляжуть в основу оновленого Цивільного кодексу України.

Серед отриманих дисертантом нових конкретних науково обґрунтованих висновків та сформульованих положень на увагу заслуговують такі:

– обґрунтування доцільності нормативної регламентації права покупця на відмову від договору купівлі-продажу у зв'язку із невідповідністю товару отриманій про нього інформації від продавця;

– обґрунтування необхідності законодавчого закріплення права продавця перепродати неоплачувані покупцем товари на аукціоні з зарахуванням отриманих доходів в рахунок сплати покупної ціни у випадку, якщо товар було виготовлено для покупця;

– доведеність запропонованої автором класифікації договорів купівлі-продажу на: а) договори купівлі-продажу, укладені для особистих потреб; б) договори купівлі-продажу, укладені для здійснення підприємницької діяльності; в) договори купівлі-продажу, укладені для забезпечення публічних (державних) потреб.

Усе це в сукупності обумовлює належний рівень наукової достовірності дисертаційного дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у ньому.

Його результати можуть бути використані у подальшій науково-дослідній роботі, у сфері правотворчості й правозастосування. Крім того,

вони можуть бути актуальними й корисними у навчальному процесі.

Зауваження та пропозиції за змістом дисертації: Віддаючи належне здобуткам дисертаційного дослідження Сергія Анатолійовича, разом з тим варто звернути увагу на *висновки й твердження, що викликають сумніви.*

1. Дисертант, обґрунтовуючи позицію про доцільність відступлення від концепції визначення істотних умов договору купівлі-продажу, пояснює свою позицію посиланням на норми європейського контрактного права, де вказується, що умови договору можуть бути прямо чи опосередковано встановлюватись за домовленістю між сторонами, нормами права або з усталеною діловою практикою чи звичаями ділового обороту, аналізує особливості зазначення ціни та предмету договору як умов договорів купівлі-продажу. В цілому підтримуючи ідею автора про спрощення підходів до зарегульованості питань, пов'язаних із істотними умовами договору та наслідками їх невизначення у змісті договору, все ж хочемо дещо не погодитись із дисертантом з тієї позиції, що предмет договору та чи інакше є істотною (обов'язковою) умовою договору. Зважаючи на специфіку та мету купівлі-продажу, такою умовою також виступатиме і ціна. Практика правозастосування на сьогодні говорить про те, що відсутність конкретизованої вказівки на ціну в договорі призводить до негативних наслідків щодо його виконання в цілому або ж належного виконання. Тому нам видається дещо перебільшеною доцільність відступлення від ідеї визначення істотних умов договору в ЦК України, однак ми готові підтримати позицію автора до спрощення наслідків відсутності таких вимог в повному обсязі в самому договорі.

2. Певні зауваження викликає також пропозиція автора обмежити розмір відшкодування шкоди, розміром ціни договору, коли це пов'язано із недоліками товару. Обґрунтовуючи цю позицію, Сергій Анатолійович виходить із того, що такі обмеження мають стосуватись лише продавця-фізичної особи, яка не є суб'єктом підприємницької діяльності і ситуацій,

коли такий продавець знав або ж повинен був знати про такі недоліки до моменту передачі товару і не повідомив про них покупця. Вважаємо недостатньо обґрунтованими автором такі обмеження за суб'єктивним складом щодо наслідків передачі товару неналежної якості, а також потребує уточнення позиція чи взагалі товар неналежної якості може бути переданий за договорами купівлі-продажу. Також вказане положення потребує уточнення, зважаючи на пропозицію автора звільняти продавця від відповідальності за недоліки товарів, що пов'язані із його якістю, упакуванням, метою використання, вимогами третіх осіб, якщо в момент укладення договору покупець знав або міг знати про такі недоліки.

3. Автор в межах другого розділу дослідження (підрозділ 2.2) вказує на розмежування поняття договору поставки за законодавством України та ЄС. Здобувачем встановлено, що договорами поставки за законодавством ЄС визнаються договори купівлі-продажу, що передбачають триваючу або систематичну передачу товару у власність. У зв'язку із чим автор пропонує привести у відповідність національну термінологію та виключити окреме регулювання договорів поставки з ЦК та ГК України.

У зв'язку із чим, на нашу думку, потребує додаткової аргументації таке положення, оскільки автор не наголошує на спеціальному законодавчому регулюванні, посилаючись лише на достатність для таких договорів норм про загальні положення з договорів купівлі-продажу. Погоджуючись із думкою дисертанта про те, що регулювання таких договорів не повинно бути засноване на рівні норми господарського законодавства, однак, зазначимо, що договори поставки в переважній більшості мають досить високу ціну і їх невиконання чи неналежне виконання може спричинити істотну майнову шкоду для контрагентів за такими договорами, тому вони повинні бути окремо врегульовані, в тому числі з вимогою їх укладення у письмовій формі, як це є традиційно для національного правопорядку.

Попри цей перелік зауважень та спірних моментів вони не впливають на загальну позитивну оцінку реалізованої автором наукової роботи, її науковості та практичної значущості отриманих результатів.

В достатній мірі змістовно й в необхідній повноті відображає зміст дисертації й представлений автором автореферат дисертації. Зміст автореферату дисертації ідентично відтворює основні положення дисертації.

Оцінка змісту дисертації. Дисертаційне дослідження Сергія Анатолійовича підкреслює, що робота містить результати його особистих досліджень. Висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, одержані автором особисто. Окремі публікації виконано у співавторстві, однак автором визначено особистий внесок у таке дослідження.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, зважаючи на тему дослідження, варто відзначити значний масив опрацьованої автором літератури іноземною мовою та нормативно-правових актів ЄС, що, безумовно, обумовлено предметом дослідження, проте одночасно підкреслює й достовірність зроблених висновків.

Дисертаційне дослідження С.А.Абросімова містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; автором дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано повну й достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методики дослідження.

У дисертаційному дослідженні не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Висловлені зауваження не впливають на позитивну оцінку виконаної С. А. Абросімовим дослідницької роботи, а здійснений дисертантом творчий доробок заслуговує на повагу і безумовну підтримку.

Рецензована дисертація вирішує конкретне науково-прикладне завдання, містить раніше не захищені положення, які є особистими здобутками автора, має наукову цінність і позитивне значення для подальшого розвитку теорії договірної права.

Результати дослідження можуть бути використані у законотворчій сфері, а також у науково-дослідній роботі та навчальному процесі.

Дисертаційні матеріали належним чином оприлюднені в наукових публікаціях і виступах на конференціях. Зміст дисертації у встановленому обсязі відображений в авторефераті.

Вищезазначене дає підстави для висновку, що дисертація *Абросімова Сергія Анатолійовича «Адаптація цивільного законодавства України про договори купівлі-продажу до законодавства ЄС»* відповідає вимогам, які ставляться до написання кандидатських дисертаційних робіт (п. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів»), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, доцент,

Заслужений юрист України,

Народний депутат України

М. О. СТЕФАНЧУК

Підпис *М. О. Стефанчука*
підтверджую
Сер. Фізієву до в. Левинського
Управління кадрів
Апарату Верховної Ради України
« 09 » 09 20 21 р.